

УДК 336.762:339.727(5)

*М. О. Солодкий,**доктор філософії, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри біржової діяльності, Національний університет біоресурсів і природокористування України*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БІРЖОВОГО РИНКУ КРАЇН АЗІЇ

Проаналізовано стан розвитку фондового та товарного біржового ринку у провідних країнах азіатського континенту та розкриті шляхи його подальшого удосконалення.

The modern state of stock and commodity exchange markets development in Asia is analyzed and ways of its future improvements are created.

Ключові слова: біржовий ринок азіатського континенту, спільний електронний майданчик, Корейська біржа, Шанхайська ф'ючерсна біржа, позабіржова платформа, Національна фондова біржа Індії.

Key words: commodity exchange market of Asia, electronic trading platform, Korean exchange, Shanghai futures exchange, OTC-market, National stock exchange of India.

В умовах глобального економічного розвитку біржовий ринок відіграє роль каталізатора у процесі стабілізації світових товарних та фінансових ринків. Світова практика доводить, що біржі у своєму класичному прояві є ефективним інструментом формування інфраструктури міжнародних товарно-сировинних, фінансових ринків і покликані знижувати вплив дестабілізуючих факторів на механізм формування внутрішніх цін, забезпечуючи прозоре ціноутворення і страхування цінових ризиків.

Найголовніше, як показує досвід прискороного розвитку країн азіатського континенту, що біржовий ринок відіграє провідну роль у успішному функціонуванні економіки більшості країн цього регіону.

Сьогодні більше третини світового біржового обігу припадає на країни Азії. За обсяга-

ми торгівлі в 2009 році Корейська біржа посіла перше місце в світі, у списку десяти найбільш успішних бірж світу — три представляють азіатський континент.

Особливо інтенсивними темпами розвивається біржова торгівля фінансовими і товарними деривативами на біржах Південної Кореї, Китаю, Японії, Індії, Сінгапуру.

Високі темпи зростання біржового ринку провідних країн азіатського континенту, навіть у період всесвітньої фінансової кризи, викликають підвищену зацікавленість та потяг до глибокого аналізу складових успіху цього процесу.

Не дивлячись на те, що вивченню світового біржового ринку присвячено багато досліджень зарубіжних і вітчизняних вчених, зокрема Т. Лофтона, А. Елдера, С. Дорнальда, Л. Двіна, Є. Наймана, О. Дегтярьової, В. Гниляк, М. Солодкого, О. Сохацької та інших, з огляду на важливість та багатогранність даної проблеми, питання подальших досліджень залишається актуальним і сьогодні.

Метою дослідження є аналіз особливостей розвитку біржового ринку провідних країн азіатського континенту, виявлення тенденцій та напрямів його удосконалення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Успішний розвиток біржового ринку країн азіатського континенту за останнє десятиріччя дозволив за обсягами торгів обігнати біржовий ринок Європи і зрівнятися з біржами країн Північної Америки (рис. 1).

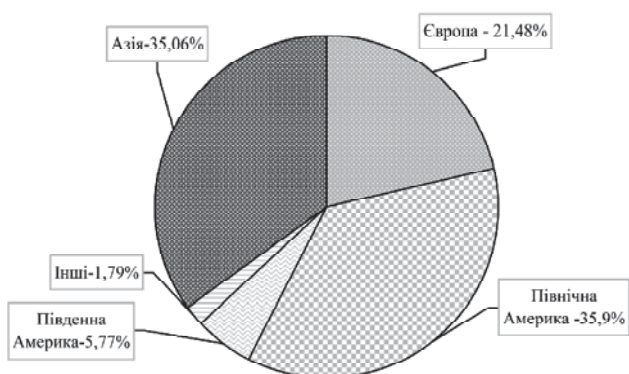

Рис. 1. Структура обсягів біржової торгівлі за географічним розміщенням

Що стосується торгівлі біржовими контрактами продукції агропромислового комплексу, то біржі Китаю, Індії, Японії займають провідні позиції в світі. Так, в 2009 році на товарних біржах цих країн було продано понад 250 млн контрактів на сільськогосподарську продукцію, що складає 55 відсотків світового об'їгу [4].

Якщо більшість провідних бірж світу в минулому році різко скоротили обсяги торгівлі й відповідно втратили лідируючі позиції, то біржі азійського континенту в цей час наростили обсяги і очолили десятку рейтингових бірж світу за обсягами торгівлі (табл. 1).

У цілому, біржовий ринок країн Азії має багатовікову історію свого розвитку. Достатньо тривалий час помітну роль не тільки на Азійському, але й на світовому рівні відігравали біржі Японії. Сьогодні в цій країні діє десять бірж місцевого значення. Особливістю японських бірж є те, що тривалий час велика їх кількість торгувала лише сільськогосподарською продукцією. Арбітраж здійснюється у відношенні таких товарів, як цукор, насіння сої, вовни, що є об'єктом міжнародної торгівлі. На них проводяться ф'ючерсні угоди щодо бобів, сортової бавовни, бавовняної пряжі, сирого і штучного шовку, паприки, цукру, каучуку і крохмалю. Визначне міжнародне значення має ф'ючерсний ринок золота.

Однією з найстаріших та найвпливовіших бірж є Токійська фондова біржа (Tokyo Stock Exchange), створена у 1878 році. Капіталізація біржі оцінюється в 11,5 млрд японських ієн [3]. Починаючи з 1982 р., на біржі впроваджено комп'ютеризацію торгів, а через десять років всю торгівлю було переведено виключно в електронний режим і з того часу торговий зал біржі перетворено в музей. За вказаний період біржа поглинула кілька менших за значенням японських фондових бірж, і з 2007 р., як і інші світові біржі, її реорганізовано в Tokyo Stock Exchange Group. Основними інструментами біржі є акції, облигації, фондові індекси та інші гібридні фінансові інструменти, а з минулого року Токійська біржа спільно з Лондонською фондовою біржею створили спільний електронний майданчик із торгівлі фінансовими інструментами. Крім того, біржа працює у напрямі по-

Таблиця 1. Рейтинг десяти бірж світу за обсягами торгівлі, млн контрактів

Місце	Назва біржі	Вересень-жовтень 2008 р.	Вересень-жовтень 2009 р.	2009 р. до 2008 р., %
1	Корейська біржа	2865	3103	8,3
2	Європейська біржа EUREX	3172	2647	-16,6
3	Чиказька біржа CME Group	3278	2590	-21,0
4	Біржа NYSE-EURONEXT	1676	1730	3,2
5	Чиказька біржа опціонів	1195	1136	-4,9
6	Бразильська торгова ф'ючерсна біржа	742	920	24
7	Національна фондова біржа Індії	602	919	53
8	Американська біржа NASDAQ	722	815	12,9
9	Російська фондова біржа РТС	238	474	99
10	Шанхайська ф'ючерсна біржа	140	435	210

дальшої консолідації з азійськими біржами, зокрема Сінгапурською.

Токійська товарна біржа (Tokyo Commodity Exchange (TOCOM)) створена в результаті об'єднання Токійської біржі золота, біржі каучуку та біржі текстилю. Останніми роками біржа розглядається як одна з найбільших японських бірж сировинних активів. Традиційно біржа ТОСОМ спеціалізується на торгівлі металами (золото, срібло, платина, паладій), енергетичними ресурсами (нафта, газойль, керосин, бензин), каучуком. Крім того, з метою залучення спекулятивного капіталу біржа розробила і ввела в торгівлю товарний індекс Nikkei TOCOM. Ринкова капіталізація акцій біржі в минулому році становила близько 2 млрд ієн [2].

Із бірж, що мають певний вплив на біржову торгівлю, необхідно згадати Токійську зернову біржу, створену в 1952 році. Тривалий час вона функціонувала як неприбуткова організація і лише в минулому році цей статус було змінено на прибутковий. Капіталізація акцій оцінюється в 1,2 млрд японських ієн. Основна номенклатура товарів включає біржові угоди на кукурудзу, сою, червоні боби, каву та цукор.

Біржовий ринок Китаю можна охарактеризувати як один з найбільш перспективних, який заслуговує на особливу увагу з боку інвесторів, особливо після глобальної фінансової кризи. Так, до найбільших бірж Китаю відносяться Шанхайська ф'ючерсна біржа (Shanghai Futures Exchange), яка у 2009 р. посіла десяте місце в рейтингу світових бірж [5]. Основними

видами товарів є група металів (цинк, мідь, алюміній, золото, срібло, чавун), натуральний каучук, енергетична група та група товарів хімічної промисловості.

Не меншою за обсягами торгівлі також є Дальнянська товарна біржа (Dalian Commodity Exchange), організована у 1993 році [6]. Біржа здійснює торгівлю такими видами товарів, як соя, соевий шрот та олія, кукурудза, пальмова олія, нафтопродукти. Проте найбільш популярними є контракти на соєву та пальмову олію.

До двадцятки потужних світових бірж також входить Гонконзька ф'ючерсна біржа (Hong Kong Futures Exchange), заснована у 1976 р., яка консолідувалась з Гонконзькою фондовою біржею, створивши холдинг, до складу якого ввійшли дві біржі та клірингова палата. Після реорганізації новостворена Гонконзька біржа має ринкову капіталізацію, яка нараховує 2,1 трлн дол. США [7]. Основними інструментами біржі є цінні папери, фінансові інструменти, фондові індекси, серед яких достатньо відомим у світі є Hang Seng.

На особливу увагу заслуговує Корейська біржа (Korea Exchange), яка у 2009 році вийшла в лідери на світовому біржовому ринку. Стрімкого розвитку біржа досягла після проведення консолідації трьох корейських бірж, а саме: Корейської фондової біржі, Корейської ф'ючерсної біржі та позабіржової платформи KOSDAQ (Korean Securities Dealers Automated Quotations) [8]. Основні інструменти, якими торгує біржа, є цінні папери, фінансові інструменти, валютні курси, дорогоцінні метали. Основними перевагами біржі є забезпечення широкого спектра фінансових інструментів, електронізація торгів та можливість проведення торгівлі 24 години на добу, що значно розширює спекулятивні можливості й залучає клієнтів зі всього світу.

До найбільших бірж світу входить також Сінгапурська біржа SGX, створена у 1999 р. в результаті злиття Сінгапурської фондової біржі та Міжнародної сінгапурської валютної біржі. Середньорічний обіг на біржі останніми роками коливається в межах 100 млн контрактів. На цій біржі переважно здійснюється торгівля фінансовими інструментами, фондовими індексами, відсотковими та фондовими деривативами. Серед індексних контрактів на особливу увагу заслуговують ф'ючерси на індекси FTSE/ASEN FTSE/ASEN40, розроблені п'ятьма біржами спеціально для відображення ситуації на інвестиційному ринку регіону.

Характерними ознаками індійського біржового ринку є стрімке його входження до світо-

вої біржової системи та домінування фінансового сегмента, а саме — фондових бірж. Однією з найстаріших бірж Індії є Бомбейська біржа, заснована у 1875 році, яка вважається першою біржею Азії. Досить тривалий час біржа була провідною в азійському регіоні, перехід на електронні торги було здійснено у 1995 році. Проте відсутність ініціатив щодо модернізації торгівлі на біржі підштовхнуло державні органи Індії до створення нової біржі. Так, у 1992 році провідними фінансовими інститутами та за підтримки уряду країни було створено державну Національну фондову біржу Індії як прибуткову організацію [9]. Нині вона входить до десятки найбільших світових бірж. Досить швидко біржа адаптувала свою технологію торгівлі до світових вимог, впровадивши торгівлю деривативами та повністю перейшовши на електронну систему торгівлі. Це сприяло її популяризації за межами Індії та залученню світового спекулятивного капіталу.

ВИСНОВКИ

Аналіз поточного стану біржового ринку країн азіатського континенту засвідчує високі темпи його розвитку, незважаючи на світові кризові явища. Водночас фінансова криза сприяла зниженню ліквідності на лідируючих біржових майданчиках США, Європи і переміщенню в нові інвестиційні привабливі азіатські ринки, які за останні роки потіснили значну частину бірж США та Європи у списку 10-ти найпотужніших бірж світу за обсягами укладених угод.

Основні тенденції розвитку світового біржового ринку, що пов'язані з процесами глобалізації і концентрації міжнародного інвестиційного капіталу, охопили і суттєво впливають на формування біржового ринку країн Азії.

На думку більшості експертів цей ринок залишається дуже привабливим і далі буде відігравати провідну роль на світовому біржовому ринку.

Література:

1. Солодкий М. О. Біржовий ринок / Солодкий М. О. — К.: Джерела М. — 2002, — с. 18-30
2. <https://www.tocom.or.jp>
3. <https://www.tse.or.jp>
4. <https://www.world-exchanges.org>
5. <https://www.shfe.com.cn>
6. <https://www.dce.com.cn>
7. <https://www.hkex.com.hk>
8. <https://www.krx.com.kr>
9. <https://www.inseindia.com>

Стаття надійшла до редакції 03.11.2010 р.